ВІСІМ КЛЮЧОВИХ ПОСТАНОВ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА АТЕСТОВАНИМИ СУДОВИМИ ЕКСПЕРТАМИ ПСИХОЛОГАМИ У 2020 РОЦІ[1]

Анотація. Редакція журналу систематизувала вісім постанов Верховного Суду, які окреслюють межі використання судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в цивільному та кримінальному судочинстві. Відправною точкою огляду є ч. 5, 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», за якими висновки Верховного Суду щодо застосування норм права обов'язкові для суб'єктів владних повноважень і враховуються іншими судами, а також доказове значення висновку експерта (ч. 2 ст. 76 ЦПК, ч. 2 ст. 84 КПК України). Матеріал побудовано на постановах Касаційного цивільного та Касаційного кримінального судів, ухвалених у 2019–2020 роках (справи № 299/1523/16-ц, 457/906/17, 686/4267/15-к, 628/2370/17, 475/793/17, 727/6486/17, 621/1308/18, 221/3264/16-к); до кожної подано ключові тези та авторський «алгоритм дій» для учасників справи. Перший розділ присвячено підставам експертизи: опитування з комп'ютерним поліграфом допускається лише з метою, визначеною п. 6.8 Науково-методичних рекомендацій, затверджених наказом Мін'юсту № 53/5 (зі змінами, внесеними наказом № 1350/5 від 27.07.2015), тобто для отримання орієнтовної інформації про ступінь імовірності, повноту та джерело повідомлених відомостей. Оцінюючи такий висновок, суд перевіряє достатність об'єктів, повноту відповідей, узгодженість дослідницької частини з висновком та з іншими матеріалами справи. У другому розділі викладено застереження Суду: висновок, отриманий з порушенням ст. 242, 332 КПК, недопустимий; висновок спеціаліста-поліграфолога не є доказом у розумінні ст. 84 КПК; дослідження особи, яку не попереджено про кримінальну відповідальність і яка не внесена до Реєстру судових експертів, не є належним і допустимим доказом у розумінні ст. 76–80 ЦПК; самого лише висновку поліграфного опитування недостатньо, щоб спростувати боргове зобов'язання. Третій розділ стосується випадків, коли застосування поліграфа суперечить закону: перевірки правдивості показань і встановлення психічного ставлення особи до діяння. Редакція радить поєднувати ретроспективний аналіз матеріалів справи, психодіагностику й психофізіологічне тестування, щоб уникнути «помилки Отелло» та «капкана Брокау», і наводить процесуальне обґрунтування клопотань про таку експертизу за ЦПК і КПК України.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, поліграф, Верховний Суд, судова практика, висновок експерта, допустимість доказів, атестований судовий експерт, спеціаліст-поліграфолог, цивільний процес, кримінальний процес, наказ Мін'юсту № 53/5.

Eight Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine in 2020 on Forensic Psychological Examination Using the Polygraph by Certified Forensic Expert Psychologists

Abstract. The editorial board reviews eight rulings of the Civil and Criminal Cassation Courts within the Supreme Court of Ukraine, delivered in 2019–2020, that set the limits for forensic psychological examinations involving a computer polygraph. The review starts from the binding force of the Supreme Court's legal conclusions under Article 13 of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" and from the evidentiary status of an expert opinion under Article 76 of the Civil Procedure Code and Article 84 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Each ruling is summarised in key theses and followed by a practical action algorithm for the parties. Polygraph interviewing within a psychological examination is lawful only for the purposes set by the Ministry of Justice guidelines

(Order No. 53/5 as amended by Order No. 1350/5 of 27 July 2015), that is, to obtain indicative information on the probability, completeness and source of a person's statements. Courts assess such opinions by checking the sufficiency of the material, the completeness of the answers and the consistency of the research part with the conclusions and other evidence. An opinion obtained in breach of Articles 242 and 332 of the Criminal Procedure Code is inadmissible; a polygraph specialist's report is not evidence; a study by a person outside the Register of Forensic Experts who was not warned of criminal liability is not proper and admissible evidence under Articles 76–80 of the Civil Procedure Code; a polygraph report alone cannot refute a debt. Verifying the truthfulness of testimony and establishing a defendant's mental attitude to the offence lie outside the lawful scope of such examinations. The editors advise combining retrospective case-file analysis, psychodiagnostics and psychophysiological testing to avoid the Othello error and the Brokaw hazard.

Keywords: forensic psychological examination, polygraph, Supreme Court of Ukraine, case law, expert opinion, admissibility of evidence, certified forensic expert, civil procedure, criminal procedure, Ministry of Justice of Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 28.09.2020.*

Повний текст

??ОЦІНЮЮЧИ ВИСНОВОК СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА СУД ПОВИНЕН: 1) З`ЯСУВАТИ ДОСТАТНІСТЬ ПОДАНИХ ЕКСПЕРТОВІ ОБ`ЄКТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ, 2) ПОВНОТУ ВІДПОВІДЕЙ НА ПОСТАВЛЕНІ ПИТАННЯ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ ІНШИМ ФАКТИЧНИМ ДАНИМ, 3) УЗГОДЖЕНІСТЬ МІЖ ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ЧАСТИНОЮ ТА ПІДСУМКОВИМ ВИСНОВКОМ ЕКСПЕРТИЗИ, 4) ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ЕКСПЕРТНОГО ВИСНОВКУ ТА ЙОГО УЗГОДЖЕНІСТЬ З ІНШИМИ МАТЕРІАЛАМИ СПРАВИ:

?2. Постанова КЦС Верховного Суду від 12 лютого 2020 року по справі № 457/906/17:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87602624

⚡Ключові тези:

✔️ Зважаючи на істотні протиріччя в поясненнях сторін щодо проведення розрахунку за оспорюваним договором купівлі-продажу, судом першої інстанції було призначено у даній справі судову психологічну експертизу з використанням поліграфа.

✔️✔️Відповідно до висновку експерта № 01805/018-Д за результатами проведення судової психологічної експертизи (опитування із застосуванням спеціального технічного пристрою - комп`ютерного поліграфа), складеного 04 липня 2018 року, на перше запитання відповідь надати неможливо, оскільки ОСОБА_2 добровільної згоди на проведення опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа не надав, посилаючись на статтю 28 Конституції України, у зв`язку з чим опитування із ОСОБА_2 не проводилось. Щодо другого запитання, то експерт зазначив, що в ході експертизи (опитування з використанням комп`ютерного поліграфа) у громадянина ОСОБА_1 не виявляються виражені психофізіологічні реакції та емоційне збудження на запитання, які могли б свідчити про те, що ОСОБА_1 отримав від ОСОБА_2 грошові кошти у розмірі 404 240,00 грн. за продаж квартири АДРЕСА_1.

✔️✔️Згідно з частиною першою статті 76 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасни-

ків справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: письмовими, речовими і електронними доказами; висновками експертів; показаннями свідків. Статтею 79 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) встановлено, що достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Відповідно до частини першої статті 80 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) достатніми є доказами, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування. Статтею 110 ЦПК України (в редакції, чинній на дату подання касаційної скарги) передбачено, що висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом з іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні.

✔️✔️При перевірці й оцінці експертного висновку суд повинен з`ясувати достатність поданих експертові об`єктів дослідження; повноту відповідей на поставлені питання та їх відповідність іншим фактичним даним; узгодженість між дослідницькою частиною та підсумковим висновком експертизи; обґрунтованість експертного висновку та його узгодженість з іншими матеріалами справи. У порушення вказаних вимог процесуального законодавства, суди першої та апеляційної інстанцій, незважаючи на те, що із висновку експертизи експерта № 01805/018-Д, який покладено в основу рішень, не вбачається, що ОСОБА_2 ввів в оману ОСОБА_1 , не врахували та залишили поза увагою, що аргументи позивача фактично зводяться до викладення обставин неналежного виконання відповідачем умов укладеного договору, які відповідно до положень статті 230 ЦК України не дають підстав для встановлення введення позивача в оману під час укладання договору.

⚡**Алгоритм дій:** при проведенні судової експертизи із застосуванням поліграфа, судові експерти психологи повинні проводити три види експертного дослідження: ретроспективне дослідження матеріалів справи (Методика судово-психологічного дослідження у кримінальних справах (реєстраційний номер 14.1.01), Методика судового психологічного аналізу вихідних даних (реєстраційний номер 14.01.05)), психодіагностичне дослідження підекспертного та безпосередньо проведення психофізіологічного тестування із застосуванням поліграфа. Метою тристороннього дослідження є перевірка достатності об'єктів поданих експертові для дослідження, відповідність отриманих результатів іншим фактичним даним, узгодженість дослідницької частини з підсумковим висновком експертизи, а також з іншими матеріалами справи. Ретельне психологічне вивчення особистості підекспертного також допомагає судовому експерту уникнути двох найпоширеніших серед поліграфологів помилок: 1) Капкану Борокау (встановлення хибно негативного результату експертизи), 2) Помилки Отелло (встановлення хибно позитивного результату експертизи).

Розділ 2. Особливості та характер ЗАСТЕРЕЖЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ щодо використання поліграфа в судочинстві

??ВИСНОВКИ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОТРИМАНІ З ПОРУШЕННЯМ СТАТЕЙ 332, 242 КПК ЩОДО ПОРЯДКУ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ Є НЕДОПУСТИМИМ ДОКАЗОМ У СПРАВІ:

?3. Постанова ККС Верховного Суду від 03 червня 2020 року по справі № 686/4267/15-к:

http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89701178
⚡Ключові тези:
✔️При цьому надані стороною захисту консультативний висновок спеціалістів від 10 березня 2016 року, висновок експерта за результатами проведення судово-психологічної експертизи від 29 квітня 2016 року суд обґрунтовано не прийняв як допустимі докази, оскільки вони були отримані з порушенням статей 332, 242 КПК щодо порядку призначення експертизи під час розгляду кримінального провадження в суді..
⚡**Алгоритм дій:** звернення до атестованого судового експерта психолога є належною та допустимою дією, проте призначення експертизи із застосуванням поліграфа повинно відбуватися у суворій відповідності до процесуальних кодексів для того щоб експертиза стала допустимим доказом у справі і була врахована під час судового розгляду справи. Атестований судовий експерт психолог надасть всі необхідні документи, які допоможуть стороні справи довести або спростувати фактичні дані у передбачений законом спосіб.

??ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА - ПОЛІГРАФОЛОГА, ЯКИЙ ПРОВІВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ПОВИНЕН ВВАЖАТИСЯ ДОКАЗОМ У СПРАВІ, А Є ЛИШЕ ДОДАТКОВИМ АРГУМЕНТОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ:

?4. Постанова ККС Верховного Суду від 18 серпня 2020 року по справі № 628/2370/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91089402
⚡Ключові тези:
✔️Крім цього, суд апеляційної інстанції прямо зазначив, що висновок щодо проведення психофізіологічного дослідження з використанням поліграфа обвинуваченого ОСОБА_1 , проведеного 18 жовтня 2018 року спеціалістом - поліграфологом ОСОБА_11 не є доказом у розумінні ст. 84 КПК України, а є додатковим аргументом на підтвердження правильності виправдання ОСОБА_1 .
⚡**Алгоритм дій:** призначати судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа потрібно атестованим судовим експертам психологам. Призначаючи дослідження на поліграфі спеціалісту - поліграфологу учасник справи наражається отримати лише додатковий аргумент без процесуального його визначення, оскільки в кримінальному процесі лише висновок експерта є процесуальним джерелом доказів, а тому судова експертиза із застосуванням поліграфа може бути призначена як під час досудового розслідування, так і в ході судового слідства (розгляду справи).

??ВИСНОВОК ЕКСПЕРТНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НЕ ВІДПОВІДАЄ ВИМОГАМ ЗАКОНУ, ОСКІЛЬКИ СПЕЦІАЛІСТ, ЯКИЙ ЙОГО ПРОВОДИТЬ, НЕ ПОПЕРЕДЖАЄТЬСЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, А ТАКОЖ НЕ ВХОДИТЬ ДО РЕЄСТРУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ:

?5. Постанова КЦС Верховного Суду від 25 травня 2020 року по справі № 475/793/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89509040
⚡Ключові тези:
✔️ Доводи скарги про те, що судами безпідставно не взято до уваги доказ, який підтверджує факт неотримання коштів, а саме висновок експертного дослідження від 31 жовтня 2017 року № 04/10-17 (психологічне експертне дослідження з використанням комп`ютерного поліграфа) не заслуговують на увагу з огляду на таке.

✔✔Згідно з частинами першою, п`ятою статті 106 ЦПК України учасник справи має право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення. У висновку експерта зазначається, що висновок підготовлено для подання до суду, та що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок.
✔✔Висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом із іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні (стаття 110 ЦПК України).
✔✔Суди попередніх інстанцій правильно не взяли до уваги висновок експертного дослідження від 31 жовтня 2017 року № 04/10-17 з посиланням на те, що вказане дослідження не відповідає вимогам закону, оскільки експерт ОСОБА_5 , який його проводив, не попереджався про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, а також експерт не входить до Реєстру судових експертів, не має свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, а тому зазначений документ не можна вважати належним та допустимим доказом в розумінні статей 76-80 ЦПК України.
⚡**Алгоритм дій:** призначити судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа атестованому Міністерством юстиції України судовому експерту психологу з метою убезпечити себе від не врахування результатів експертного дослідження спеціалістом - поліграфологом.

??НАЯВНІСТЬ ЛИШЕ ВИСНОВКУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП`ЮТЕРНОГО ПОЛІГРАФА НЕ Є НАЛЕЖНИМ ТА ДОСТАТНІМ ДОКАЗОМ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ДОВОДІВ ВІДСУТНОСТІ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ:

?6. Постанова КЦС Верховного Суду від 16 жовтня 2019 року по справі № 727/6486/17:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85174071
⚡Ключові тези:
✔При цьому ОСОБА_2 не доведено відсутність боргових зобов`язань та протиправність дій невідомих осіб щодо викрадення посилки, а наявний у матеріалах справи висновок за результатами проведення психофізіологічного опитування із застосуванням комп`ютерного поліграфа від 20 червня 2017 року не є належним та достатнім доказом на підтвердження доводів касаційної скарги.
✔✔За таких обставин висновки судів попередніх інстанцій є правильними, а доводи касаційної скарги не спростовують наявність між сторонами боргових зобов`язань за договором позики.
⚡**Алгоритм дій:** не у всіх ситуаціях потрібно призначати судово-психологічну експертизу із застосуванням поліграфа. Для отримання професійної консультації необхідно звернутись до атестованого судового експерта психолога, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі та який допоможе визначитись із вашим зверненням. Головна правова норма, яку необхідно врахувати звертаючись до атестованого судового експерта психолога це загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими ін-

шими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Розділ 3. Ситуації невідповідності діючому законодавству використання поліграфа

??ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО ПЕРЕВІРКИ ПОКАЗАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СПЕЦІАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО ЗАСОБУ - ПОЛІГРАФУ (ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ) ТА ВИКОРИСТАННЯ ОТРИМАНИХ ДАНИХ ЯК ДОКАЗУ, ОСКІЛЬКИ ПОКАЗИ ОЦІНЮЮТЬСЯ ЛИШЕ СУДОМ:

?7. Постанова ККС Верховного Суду від 11 червня 2020 року по справі № 621/1308/18:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89825037
⚡Ключові тези:
✔️ Судом першої інстанції розглянуто клопотання сторони захисту про призначення судової експертизи із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу на предмет правдивості показань ОСОБА_1 та потерпілого ОСОБА_9 щодо способу заволодіння транспортним засобом та з наведенням відповідного обґрунтування відмовлено у його задоволенні. Чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено перевірку показань із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу (детектора брехні) та використання отриманих даних як доказу.
⚡**Алгоритм дій:** у разі бажання оцінити надані іншими учасниками справи покази завжди потрібно пам'ятати, що за процесуальним кодексом лише суд може оцінювати такі покази. Напрямами проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, які були в 2015 році затверджені Міністерством юстиції України, непередбачено проведення експертизи щодо перевірки показань учасників справи. Основні підстави для експертизи із застосуванням поліграфа відповідно до пункту 6.8 згідно з Наказом Міністерства юстиції № 1350/5 від 27.07.2015: 1) отримання орієнтувальної інформації щодо ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації; 2) повноти наданої опитуваною особою інформації; 3) джерела отриманої опитуваною особою інформації; 4) уявлень опитуваної особи про певну подію; 5) іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій.

??ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА ПОЛІГРАФІ (ДЕТЕКТОРІ БРЕХНІ) ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО СТАВЛЕННЯ ОСОБИ ДО ДІЯННЯ ТА НАСЛІДКІВ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНЕ ЗАКОНОМ:

?8. Постанова КЦС Верховного Суду від 04 березня 2020 року по справі № 221/3264/16-к:
http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88103330
⚡Ключові тези:
✔️Ознаки суб`єктивної сторони вчинених злочинів та особливості психічного ставлення засудженого до вчинених діянь та їх наслідків встановлюються судами на підставі характеру вчиненого діяння та об`єктивно-предметних умов його вчинення на підставі встановлених судом фактичних обставин вчинених злочинів та закріплених належними і допустимими доказами, зібраними в порядку, передбаченому КПК та оціненими відповідно до вимог ст. 94 цього Кодексу, де призначення судово-психологічної експертизи на поліграфі (детекторі брехні) для встановлення психічного ставлення особи до діяння та

наслідків не передбачене законом.

⚡**Алгоритм дій:** судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа встановлює лише наявність або відсутність психологічної установки на приховування певної інформації. Питання емоційного ставлення підекспертного до іншої людини або до певних подій чи обставин, не відноситься до компетенції атестованого судового експерта психолога (поліграфолога) і може бути предметом звичайної судово-психологічної експертизи з метою, наприклад, встановлення факту моральних страждань з приводу порушених прав підекспертного або інших експертних завдань не пов'язаних із застосуванням поліграфа. Відповідну професійну консультацію надасть атестований судовий експерт психолог, що пройшов підготовку за напрямком проведення психофізіологічних досліджень на поліграфі з питань, які вас цікавлять.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

НАЗАРОВ Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», поліграфолог

вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304, м. Київ, 02024, тел.: +38 (044) 228-76-15, +38 (093) 476-72-60, +38 (098) 011-85-63,

e-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Нормативно-процесуальне обґрунтування звернення до суду з заявами, клопотанням про проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в цивільному та кримінальному судочинстві для встановлення дійсних обставин справи

1.1. Цивільне судочинство

⚡Ключові тези: висновками експертів можуть встановлюватися дані, які є доказом у цивільному процесі. Так, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані у тому числі можуть встановлюватися висновками експертів (частина 1, 2 статті 76 ЦПК. Докази).

у відповідності до пункту 5 частині 2 статті 43 ЦПК (Права та обов'язки учасників справи) учасники справи зобов'язані надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні. Достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи (стаття 79 ЦПК. Достовірність доказів).

Обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання. Обставини, які визнаються учасниками справи, зазначаються в заявах по суті справи, поясненнях учасників справи, їхніх представників (частина 1 статті 82 ЦПК. Підстави звільнення від доказування)

У разі подання заяви про те, що доданий до справи або поданий до суду учасником справи для ознайомлення документ викликає сумнів з приводу його достовірності або є підробленим, особа, яка подала цей документ, може просити суд до закінчення підготовчого засідання виключити його з числа доказів і розглядати справу на підставі інших доказів (частина 11 статті 83 ЦПК. Подання доказів).

У разі посилання учасника справи на не вчинення іншим учасником справи певних дій або відсутність певної події суд може зобов'язати такого іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій або наявності певної події. У разі ненадання таких доказів суд може визнати обставину не вчинення відповідних дій або відсутності події встановленою. Докази подаються сторонами та іншими учасниками справи (частина 4, 5 статті 81 ЦПК. Обов'язок доказування і подання доказів).

Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності (стаття 89 ЦПК. Оцінка доказів).

1.2. Кримінальне судочинство

⚡Ключові тези: процесуальним джерелом доказів в КПК є висновки експертів, якими можуть підтверджуватись фактичні дані, а саме: наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Так, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Висновки експертів є процесуальним джерелом доказів (частина 1, 2 статті 84 КПК. Докази).

Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів (стаття 85 КПК. Належність доказів).

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Жоден доказ не має наперед встановленої сили (частина 1, 2 статті 94 КПК. Оцінка доказів).

Проте, учасникам судочинства необхідно пам'ятати загальне правило щодо проведення судової експертизи із застосуванням поліграфа: обставини, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніяки-

ми іншими засобами доказування, крім випадків, коли щодо таких обставин не виникає спору (статті 74 КАС, 77 ГПК, 78 ЦПК, 86 КПК).

Нагадуєм, що науковий журнал запроваджує надання послуг "Консультація": запит на проведення судово-психологічної експертизи, дослідження із застосуванням поліграфа на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

References

1. Visim kliuchovykh postanov Verkhovnoho Sudu shchodo provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy iz zastosuvanniam polihrafa atestovanymy sudovymy ekspertamy psykholohamy u 2020 rotsi [Eight Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine in 2020 on Forensic Psychological Examination Using the Polygraph by Certified Forensic Expert Psychologists]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 5 (29). URL: https://expertize-journal.org.ua/sudebnaya-praktika-ispolzovaniya-ekspertizy-po-poligrafu/3048-visim-klyuchovikh-postanov-verkhovnogo-sudu-shchodo-provedennya-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-iz-zastosuvannyam-poligrafa-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-psikhologami-u-2020-rotsi (onovlena versiia vid 28.09.2020). [in Ukrainian].